

Memorandwm Esboniadol ar gyfer Cod Ymarfer Treuliau Etholiad Ymgeiswyr
(Etholiadau'r Senedd) 2021

Lluniwyd y Memorandwm Esboniadol hwn gan Swyddfa'r Prif Weinidog ac fe'i gosodir gerbron Senedd Cymru ar y cyd â'r is-ddeddfwriaeth uchod ac yn unol â Rheol Sefydlog 27.14

Datganiad y Gweinidog/Dirprwy Weinidog

Yn fy marn i, mae'r Memorandwm Esboniadol hwn yn rhoi darlun teg a rhesymol o effaith ddisgwyliedig Cod Ymarfer Treuliau Etholiad Ymgeiswyr (Etholiadau'r Senedd) 2021

Julie James AS,
Y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol
20 Ionawr 2021

RHAN 1

Disgrifiad

1. Mae'r Cod hwn yn rhoi canllawiau ar yr hyn sy'n dod o fewn Rhan 1 neu Ran 2 o Atodlen 7 i Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 ('Gorchymyn 2007')¹, a'r hyn nad yw'n dod o'u mewn.
2. Mae'r Rhannau hynny'n berthnasol i'r diffiniad o 'treuliau etholiad' ac, yn benodol felly, y treuliau y mae'n ofynnol i ymgeisydd roi gwybod amdanynt.
3. Mae Rhan 1 o Atodlen 7 yn rhestru'r materion y mae unrhyw dreuliau at ddibenion ethol yr ymgeisydd yn cyfrif mewn perthynas â nhw fel 'treuliau etholiad'. Mae Rhan 2 yn rhestru'r eithriadau.
4. Mae'r Cod hwn hefyd yn rhoi canllawiau ar yr achosion neu'r amgylchiadau lle mae'n rhaid barnu, neu lle mae'n rhaid peidio â barnu, bod treuliau wedi cael eu tynnu 'at ddibenion ethol ymgeisydd'. Mae'r Cod hwn yn ychwanegu at y diffiniad o'r ymadrodd hwnnw yn erthygl 63 o Orchymyn 2007.

Materion o ddiddordeb arbennig i'r Pwyllgor Deddfwriaeth, Cyfiawnder a'r Cyfansoddiad

5. Mae'r swm y gellir ei wario ar dreuliau etholiad ymgeiswyr wedi'i gyfyngu gan Orchymyn 2007. Mae terfyn gwariant yn gymwys mewn perthynas â chyfnod penodol, y cyfeirir ato'n aml fel 'cyfnod a reoleiddir'.
6. Yn achos etholiadau i'r Senedd, nid yw'r cyfnod a reoleiddir wedi ei ddiffinio'n benodol ond mae'n deillio o erthygl 63(1) o Orchymyn 2007. Mae'n dechrau ar y diwrnod ar ôl i berson ddod yn ymgeisydd yn swyddogol ac mae'n dod i ben ar y diwrnod pleidleisio (diwedd y pleidleisio).
7. Bydd y Comisiwn Etholiadol yn cyhoeddi canllawiau cyn i'r Cod Ymarfer fod mewn grym i sicrhau bod gwybodaeth ar gael.

Y cefndir deddfwriaethol

8. Mae gan y Comisiwn Etholiadol bŵer o dan Atodlen 7, paragraff 14 o Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 i lunio Cod Ymarfer sy'n rhoi canllawiau ar Dreuliau Etholiad Ymgeiswyr.
9. Lluniwyd Cod Ymarfer Treuliau Etholiad Ymgeiswyr (Etholiadau'r Senedd) 2021 gan y Comisiwn Etholiadol a'i gyflwyno i Weinidogion Cymru i'w gymeradwyo.
10. Caiff y Cod Ymarfer hwn ei osod gan y Gweinidog Tai a Llywodraeth Leol o

¹ <https://www.legislation.gov.uk/cy/uksi/2007/236/schedule/7/made>

dan Atodlen 7, paragraff 14 o Orchymyn 2007.

11. Bydd y Cod Ymarfer hwn yn dilyn y weithdrefn negyddol ddrafft. Oni bai bod y Senedd yn penderfynu peidio â chymeradwyo'r drafft o fewn 40 diwrnod i'w osod, caiff y Cod Ymarfer ei ddwyn i rym trwy orchymyn diwrnod penodedig a wneir gan Weinidogion Cymru, ac a gyhoeddir gan y Comisiwn Etholiadol.
12. Mewnosodwyd paragraff 14 o Atodlen 7 i Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007 gan Erthygl 55 o Orchymyn Senedd Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) (Diwygio) 2020².

Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael

13. Mae'r Cod hwn yn rhoi canllawiau ar yr hyn sy'n dod o fewn Rhan 1 neu Ran 2 o Atodlen 7 i Orchymyn 2007, a'r hyn nad yw'n dod o'u mewn.
14. Mae'r Rhannau hynny'n berthnasol i'r diffiniad o 'treuliau etholiad' ac, yn benodol felly, y treuliau y mae'n ofynnol i ymgeisydd roi gwybod amdanynt fel treuliau etholiad.
15. Mae Rhan 1 o Atodlen 7 yn rhestru'r materion y mae unrhyw dreuliau at ddibenion ethol yr ymgeisydd yn cyfrif mewn perthynas â nhw fel 'treuliau etholiad'. Mae Rhan 2 yn rhestru'r eithriadau.
16. Mae'r Cod hwn hefyd yn rhoi canllawiau ar yr achosion neu'r amgylchiadau lle mae'n rhaid barnu, neu lle mae'n rhaid peidio â barnu, bod treuliau wedi cael eu tynnu 'at ddibenion ethol ymgeisydd'. Mae'r Cod hwn yn ychwanegu at y diffiniad o'r ymadrodd hwnnw yn erthygl 63 o Orchymyn 2007.
17. Mae'n rhaid i ymgeiswyr naill ai penodi asiant i oruchwylio'u gwariant neu weithredu fel eu hasiant nhw eu hunain. Mae gan yr asiant gyfrifoldebau dros dynnu treuliau etholiad yr ymgeisydd a'u talu – gweler erthyglau 46 a 43 o Orchymyn 2007 yn y drefn honno.
18. Mae erthygl 52 yn ei gwneud yn ofynnol i asiant ymgeisydd etholaeth neu ymgeisydd rhanbarthol unigol gyflwyno ffurflen treuliau etholiad. Mae erthygl 53 yn ei gwneud yn ofynnol i'r asiant a'r ymgeisydd wneud datganiad yr un ynghylch cywirdeb y ffurflen.
19. Mae erthygl 54 yn ei gwneud yn ofynnol i bob ymgeisydd ar restr ranbarthol plaid gofrestredig wneud datganiad ynghylch treuliau etholiad.
20. O dan erthygl 54(3), mae person yn euog o arfer llwgr os ydynt yn gwneud datganiad ffug yn fwriadol.
21. Os nad yw ymgeisydd neu asiant yn dilyn y Cod hwn, mae'n debygol y bydd yn torri'r gofynion statudol sy'n ymwneud â threuliau etholiad. Gallai hyn arwain at erlyniad am arfer llwgr a/neu anghyfreithlon o dan erthyglau 120

² <https://www.legislation.gov.uk/cy/wsi/2020/1558/article/55/made/welsh>

a/neu 121 o Orchymyn 2007, hy dirwy ac, mewn perthynas ag arfer llwgr, dedfryd o garchar o bosibl.

22. Pan ddyfernir bod ymgeisydd neu asiant yn bersonol euog o arfer llwgr, maent yn cael eu gwahardd rhag dal swydd etholedig am gyfnod o bum mlynedd. Yn achos arfer anghyfreithlon, maent yn cael eu gwahardd am dair blynedd. Gall etholiad yr ymgeisydd fod yn ddi-rym.

Ymgynghori

23. Lluniwyd y Cod Ymarfer hwn ar dreuliau etholiad ymgeiswyr ar gyfer etholiadau'r Senedd gan y Comisiwn Etholiadol ar ôl ymgynghori â phersonau a chyrrff â buddiant, gan gynnwys cynrychiolwyr pleidiau gwleidyddol, yn ogystal â Llywodraeth Cymru a Chomisiwn y Senedd.
24. Diwygiodd y Comisiwn Etholiadol y Cod yn dilyn adborth o'r ymgynghoriad yng Nghymru, ac ystyriwyd hefyd adborth a gafwyd gan bleidiau gwleidyddol a rhanddeiliaid eraill yn dilyn yr ymgynghoriadau yn yr Alban a Lloegr er mwyn gwneud pob Cod yn gyson lle y bo'n bosibl.
25. Mae dolen i adroddiad ymgynghori'r Comisiwn Etholiadol ar gael trwy ddilyn y ddolen a ganlyn:

<https://www.electoralcommission.org.uk/cy/pwy-ydym-ni-a-beth-rydym-yn-ei-wneud/ein-safbwyntiau-hymchwil/ein-hymgyngghoriadau/ymateb-i-adborth-ymgyngghoriad-ar-godau-ymarfer-ar-gyfer-gwariant-ymgeiswyr-a-phleidiau-gwleidyddol>

Asesiad Effaith Rheoleiddiol

26. Diffinnir Is-ddeddfwriaeth Gymreig berthnasol y mae'n rhaid cynnal Asesiad Effaith Rheoleiddiol ar ei chyfer yn Adran 76(2)(b) o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 fel is-ddeddfwriaeth a wneir gan Weinidogion Cymru, Prif Weinidog Cymru neu'r Cwnsler Cyffredinol ac y mae'n ofynnol ei gosod gerbron y Senedd. Lluniwyd y Cod hwn gan y Comisiwn Etholiadol o dan Atodlen 7, paragraff 14 o Orchymyn Cynulliad Cenedlaethol Cymru (Cynrychiolaeth y Bobl) 2007. I'r perwyl hynny, nid yw'r Cod yn bodloni meini prawf adran 76 ac felly nid oes angen Asesiad Effaith Rheoleiddiol.